

**Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ Δ' ΤΑΞΗΣ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 22 ΜΑΪΟΥ 2015
ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ**

A1.

Ο Σολωμός στο έργο του έχει δεχτεί επιρροές από το ελληνικό δημοτικό τραγούδι το οποίο είχε σε μεγάλη εκτίμηση. Αυτό έδειχνε πως η γλώσσα που μιλούσαν οι απλοί άνθρωποι μπορούσε να χρησιμοποιηθεί για μια δυνατή, εκφραστική ποίηση. Στον «Κρητικό» οι επιρροές αυτές είναι εμφανείς. Ιδιαίτερα, τρία από τα χαρακτηριστικά δημοτικού τραγουδιού είναι τα ακόλουθα :

α) Η σύνθεση ή σχήμα ανά τρία που χαρακτηρίζει τη δημοτική ποίηση: απόσπασμα 4[21], στίχοι 14-16 «Καν σε ναό ... της μητρός μου».

β) Η μορφή της φεγγαροντυμένης είναι αντίστοιχη με τις νεράιδες που συναντάμε στα δημοτικά τραγούδια: απόσπασμα 3[20], στίχοι 11-12 «Και ξετυλίζει ... μια φεγγαροντυμένη».

γ) Στίχος ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος «απηρτισμένος» με ζευγαρωτή ομοιοκαταληξία: «Εκοίταξε τ' αστέρια ... και δεν την έσκεπάσαν». Απόσπασμα 4[21], στίχοι 1-2

B1.

Σύμφωνα με τον Β.Αθανασόπουλο «το φως μέσα στο ποιητικό τοπίο του Σολωμού μεταμορφώνει τα πράγματα. Είναι η ενέργεια και η όραση του Θεού». Αυτό αποδεικνύεται από τέσσερα στοιχεία του κειμένου.

Αρχικά, το πρώτο στοιχείο εντοπίζεται στο στίχο 1 της τέταρτης ενότητας. Το απόσπασμα ξεκινά με τη δράση της Φεγγαροντυμένης. Πρώτα, ρίχνει τη ματιά της προς τα αστέρια και στη συνέχεια ανοίγει την αγκαλιά της και στρέφεται προς τον Κρητικό. Για το Σολωμό, το πιο άμεσο σημείο επαφής του φωτός με το σώμα είναι τα μάτια, ως το μέσο εκείνο το οποίο αντιλαμβάνεται τη φωτεινή πηγή. Έτσι η Φεγγαροντυμένη ρίχνει το βλέμμα της προς τα αστέρια για να δώσει και να πάρει φως. Τα αστέρια στην επαφή τους μ' αυτό το βλέμμα, αναγαλλίασαν...χάρηκαν δηλαδή υπερβολικά και ανταποκρίθηκαν άμεσα σ' αυτό, ακτινοβολώντας και ρίχνοντας άπλετο φως προς την εξωλογική αυτή κόρη.

Το δεύτερο στοιχείο που επιβεβαιώνει την άποψη του Αθανασόπουλου εντοπίζεται στο στίχο 2 του τέταρτου μέρους. Στο στίχο αυτό, το φως των αστεριών, μολονότι ήταν εκτυφλωτικό, δεν την κάλυψε, καθώς η ίδια ήταν πιο φωτεινή. Είναι συνήθης η τακτική του Σολωμού να δίνει δύο πηγές φωτός, το φως που φωτίζει και το φως που φωτίζεται. Έτσι και εδώ, υπάρχει το φως των αστεριών που φωτίζουν και το φως της φεγγαροντυμένης που φωτίζει και φωτίζεται. Το πρώτο είναι το φως της όρασης, των ορατών, ενώ το δεύτερο είναι το φως της ενόρασης.

Το τρίτο στοιχείο που επιβεβαιώνει την άποψη του Αθανασόπουλου βρίσκεται στο στίχο 7 της τέταρτης ενότητας. Το φως που αρχικά ακτινοβολούσαν τ' αστέρια τώρα γίνεται άπλετο. Η κλιμάκωση στην ένταση του φωτός έχει ως στόχο να υπογραμμίσει το μέγεθος της επίδρασης που έχει η φεγγαροντυμένη στη φύση. Κάνει δυνατά τα αδιανόητα, δηλαδή το πλημμύρισμα του φωτός μέσα στη νύχτα. Το φως της όρασης και της ενόρασης ενυπάρχει στην παρουσία της στο πέλαγος και κάνει δυνατά όλα αυτά που στη συνέχεια θα ζήσει ο ναυαγός. Έτσι, ένα τοπίο εντελώς φυσικό γίνεται μεταφυσικό μέσω της παρουσίας της φεγγαροντυμένης και κάτω από το θεϊκό φως των αστεριών που λάμπει ο ήλιος.

Το τέταρτο στοιχείο που αποδεικνύει τον ισχυρισμό του Αθανασόπουλου είναι εμφανές στο στίχο 8 του τέταρτου μέρους. Στο στίχο αυτό το τοπίο γίνεται μεταφυσικό, δεκτικό όσων θα ακολουθήσουν. Αυτή η περιγραφή καθώς και η αναφορά στη «χτίσι που έγινε ναός» φανερώνουν τη θρησκευτικότητα του Σολωμού.

Γενικότερα, στους στίχους 1-8 ο Κρητικός περιγράφει τη φωτοχυσία με τον πιο ζωντανό και παραστατικό τρόπο, με έντονο το στοιχείο της κλιμάκωσης, καθώς τα αστέρια «αναγαλλιάσαν, αχτινοόλησαν» χωρίς να σκεπάσουν την κόρη, «πλημμύρισαν» τη νύχτα με φως και τελικά έκαναν τη φύση να «λαμπυρίζει» από παντού σαν ολόλαμπρος ναός. Τέλος, είναι αξιοπρόσεκτο ότι το φως έρχεται από ψηλά και θα μπορούσε να χαρακτηριστεί φως που ταυτίζεται με το Θείο.

B2

α) Στην πέμπτη ενότητα (απόσπασμα 2 [22]) εντοπίζονται τρία χρονικά επίπεδα. Το απόσπασμα ξεκινά με την αναφορά στην αντίδραση της Φεγγαροντυμένης που κινείται στον κυρίως επεισοδιακό χρόνο, δηλαδή στο παρελθόν (στίχοι 1-4). Το χέρι που δέχτηκε το δάκρυ γίνεται το μέσο για τη μετάβαση στο επόμενο χρονικό επίπεδο που είναι το παρόν (στίχοι 5-9). Σε αυτόν το χρόνο ο Κρητικός αναφέρεται, με μια πρόδρομη αφήγηση, στη ζωή του μετά το ναυάγιο και τον ξεπεσμό του ηρωικού του ήθους, καθώς ο ίδιος μοιάζει με ζητιάνο, που απλώνει το χέρι στους διαβάτες. Ο ίδιος είναι πια σκιά του παλιού του εαυτού.

Όταν τα μάτια του κλείνουν από την αϋπνία, επιστρέφει στο χρόνο του ναυαγίου. Έτσι, με το τέχνασμα του ονείρου ο Κρητικός επανέρχεται στο χρόνο της αφήγησης δηλαδή στο παρελθόν. Ξυπνά νιώθοντας πως έχει αρχίσει να χάνει τα λογικά του και κάνει μια αναδρομή στο χρόνο του ναυαγίου (στίχοι 13-14). Στη συνέχεια, στους στίχους 15-20 μεταβαίνει στο απώτατο παρελθόν, με την αναδρομή στην Κρήτη, τότε που πολεμούσε ανελέητα εναντίον των Τούρκων. Τέλος, επανέρχεται στον επεισοδιακό χρόνο (στίχοι 21-22), δηλαδή στο παρελθόν. Αυτό γίνεται με την αναφορά του στο κολύμπι και τον ανεκλάλητο ήχο.

β) Η θεσπέσια μορφή, αφού στάθηκε και κοίταξε τ' αστέρια στράφηκε προς τον Κρητικό που βρισκόταν μπροστά της μέσα στα νερά (ρείθρα) της θαλάσσης και τον κοίταξε σαν να την είχε μαγνητίσει, ενώ κι εκείνος την αντίκριζε εκστατικός· και το ένα κοίταγμα και το άλλο ήταν παρατεταμένα και επίμονα.

Η δυνατή έλξη των δυο προσώπων προβάλλεται αρχικά με την τεχνική της παρομοίωση. Η φεγγαροντυμένη και η στροφή του βλέμματός της στον Κρητικό παρομοιάζονται με την πυξίδα και με τη μαγνητική της βελόνα που στρέφεται πάντα στο Βορρά. Προκειμένου να υπογραμμιστεί η στροφή αυτή προς τον Κρητικό χρησιμοποιείται το σχήμα άρσης και θέσης (Όχι στην κόρη, αλλά σ' εμέ). Επιπροσθέτως, χρησιμοποιείται ο δραματικός ενεστώτας (κλίνει) για να παρουσιαστεί πιο παραστατικά και ζωντανά η κίνηση της Φεγγαροντυμένης. Σύμφωνα με τον Π. Μάκριτς τη Φεγγαροντυμένη φαίνεται να την ελκύει μαγνητικά ο Κρητικός, ενώ η μαγνητική της ματιά τον βάζει σε κατάσταση ύπνωσης όπου αδυνατεί να μιλήσει και να κινηθεί.

Ωστόσο, με βάση την παραλλαγή του στίχου « Εγώ το σίδηρο κι αυτή η πετροκαλαμίθρα» που υπάρχει στις σημειώσεις του ποιητή, ο Γιάννης Δάλλας δίνει μια διαφορετική εκδοχή της παρομοίωσης. Ο Κρητικός, δηλαδή είναι το σίδηρο που διαμεσολαβεί για να κινήσει την ενέργεια της πετροκαλαμίθρας ως αλεξικέραυνου κι έτσι να εκτονώσει το κεραυνοβόλημα απ' την καλή του.

Συνεπώς, μέσα από την παρομοίωση προκύπτει ότι ο Κρητικός δείχνει να αιφνιδιάζεται από το γεγονός ότι η Φεγγαροντυμένη στρέφεται προς τον ίδιο και όχι προς την αρραβωνιαστικιά του, που ως γυναίκα είναι πιο αδύναμη, αλλά και επιπλέον βρίσκεται σε σαφώς δυσχερέστερη θέση.

Γ1.

α) Ο Κρητικός έβλεπε τη φεγγαροντυμένη έχοντας την εντύπωση (Ελεγα πως...) ότι την είχε γνωρίσει στο πολύ μακρινό παρελθόν (πολύν καιρό οπίσω) ως μια μορφή εξιδανικευμένη, η οποία έρχεται τώρα ως ευχάριστη ανάμνηση (γλυκιά) και σχεδόν ξεχασμένη (κι αστοχισμένη). Ωστόσο, δε θυμόταν αν είχε δει αυτή τη μορφή στην πραγματικότητα θαυμάζοντάς την ως εικόνη μέσα στο ναό, ή αν την είχε φανταστεί ως ιδανική αγαπημένη και ερωτικό ίνδαλμα. Ακόμα αναρωτιέται αν πρόκειται για μια φανταστική μορφή των ονείρων της βρεφικής ηλικίας (ή ίσως η μορφή της μητέρας του). Αξίζει να σημειωθεί η αναφορά σ' αυτό το χωρίο του αριθμού «τρία» με την τριπλή υπόθεση του ήρωα και την τριπλή επανάληψη του καν (είτε): Καν – Κάνε – Καν. Η χρήση αυτή συνηθίζεται στο δημοτικό τραγούδι αλλά μπορεί να συσχετιστεί και με την πλατωνική φιλοσοφία όπου ο αριθμός τρία είναι καίριος.

β)

Ύστερα από το εκστατικό όραμα της Φεγγαροντυμένης, η εξαφάνισή της επέφερε σημαντικές αλλαγές στη ζωή και στο ήθος του Κρητικού. Αυτές ξεκίνησαν από τη στιγμή που ο ήρωας ένιωσε στο χέρι του το δάκρυ της Φεγγαροντυμένης. Όλη η δύναμή του χάθηκε και το θάρρος του τον εγκατέλειψε. Με το στίχο «Π' άγνάντευεν Άγαρηνό» εξομολογείται ότι έχει χάσει την επιθετικότητα και τη δύναμη που είχε κάποτε όταν αντίκριζε Τούρκους. Έχει καταντήσει δυστυχισμένος ζητιάνος

που απλώνει το χέρι στους περαστικούς για λίγο ψωμί. Πλέον, ζει μια εξευτελιστική ζωή που τον κάνει να κλαίει (με δακρυσμένο μάτι), με καταρρακωμένη την αξιοπρέπεια και την υπερηφάνειά του.

Δ1.

Στο ποίημα «ο Κρητικός» του Δ. Σολωμού αναπαράγεται το τραγούδι ενός πρόσφυγα Κρητικού που αποδιωγμένος από την ιδιαίτερη πατρίδα του και ναυαγός μαζί με την αγαπημένη του προσπαθεί να επιβιώσει. Στο απόσπασμα του ποιήματος κυρίαρχη μορφή αποτελεί η Φεγγαροντυμένη, μια κόρη που αναδύεται σαν Αφροδίτη ντυμένη-λουσμένη στο φεγγαρόφως. Παρόμοιο μοτίβο παρατηρείται και στο ποίημα «Της θάλασσας Νεραίδα» του Κ.Καρυωτάκη, όπου ο ποιητής γίνεται μάρτυρας της εμφάνισης μιας νεράιδας.

Τόσο στο απόσπασμα από τον Κρητικό όσο και στο ποίημα του Καρυωτάκη πρωταγωνιστεί μια γυναικεία οντότητα ανείπωτου κάλλους («θεική θωριά» |«ἀπολλώνεια κάλλη»). Η Φεγγαροντυμένη του Σολωμού είναι ένα ον εξωλογικό, όμορφη κι αέρινη και με τον ίδιο τρόπο παρουσιάζεται η νεράιδα, ως φωτεινή υπόσταση στον Καρυωτάκη. Οι δύο κόρες, λοιπόν, με την εμφάνιση τους σκορπίζουν το φως και την εσωτερική τους λάμψη επηρεάζοντας τους αφηγητές. Παράλληλα, όμως, με αυτό και στα δύο ποιήματα παρατηρείται ότι η φύση προετοιμάζεται για την έλευση της μυστηριακής ύπαρξης, ενώ μάλιστα και οι δυο σκηνές εκτυλίσσονται στο υγρό στοιχείο («θάλασσα που σκίρτησε»|«κυματ' άφρισμένα»).

Όσον αφορά τις διαφορές ως προς το περιεχόμενο, αφενός στον «Κρητικό» ο ήρωας δεν είναι μόνος αλλά με την αρραβωνιαστικιά του («κορασιά») ενώ στο ποίημα «Της θάλασσας Νεραίδα» ο αφηγητής είναι μόνος («εγώ, κρυμμένος») όταν εμφανίζεται η θεική μορφή. Ακόμη, στην πρώτη περίπτωση τα γεγονότα διαδραματίζονται τη νύχτα («έδέχτηκε όλα τ' άστρα», «η νύχτα πλημμυρίζει») ενώ στη δεύτερα την ημέρα («ο ήλιος εσκυθρώπασε»). Τέλος, η Φεγγαροντυμένη φαίνεται ότι δε φοβάται τον Κρητικό, αντίθετα του συμπαραστέκεται με το δικό της τρόπο, καθώς εκείνος ζητά τη συνδρομή της για τη σωτηρία της αρραβωνιαστικιάς του.

Αλλωστε, υπάρχει οπτική επικοινωνία μεταξύ τους («μ' εκοίταζε κι εκείνη», «σ' εμέ την κεφαλή της κλίνει»), σε αντίθεση με την νεράιδα, την εξωλογική μορφή στο ποίημα του Καρυωτάκη, η οποία έντρομη («τα μάτια της τα θεικά με φόβο με κοιτάζουν») μόλις αντιλαμβάνεται ότι ο αφηγητής προσπαθεί να την προσεγγίσει, εξαφανίζεται.

Επομένως, και οι δύο αυτές οπτασίες εμφανίζονται χωρίς ο αφηγητής κάθε ποιήματος να το περιμένει. Με την ανάδυση και την επιφάνεια τους σκορπίζουν το φως και επηρεάζουν με διαφορετικό τρόπο, η καθεμιά, τον αφηγητή.

Επιμέλεια:

Βασιλειάδου Μ. - Εσκιτζή Ρ. - Ευθυμιάδου Ν. – Μπάσιου Α. - Παρασχάκη Ε. - Σεβρής Κ. - Χατζηνικολάου Ν., Ευαγγελίδου Π.